

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пламен Александров Панайотов, член на научното жури в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор” - област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, специалност Наказателно право, обявен от Варненския свободен университет "Черноризец Храбър" в ДВ, бр. 72/22.08.2023 г., с кандидат доц. д-р Юлиана Младенова Матеева

1. В конкурса за професор по наказателно право във Варненския свободен университет "Черноризец Храбър" доц. д-р Юлиана Матеева е единствен кандидат. За участието си в него тя представя 11 научни изследвания. Едно от тях е хабилитационен труд - монографията "Престъпления срещу човешкия генофонд. Биомедицински аспекти" /София: Сиела, 2023, 167 с./, а другите са 10 статии, всички публикувани в авторитетни издания. Изследванията на кандидата представляват интерес за научната общност и видно от представената справка са цитирани в множество научни публикации. На първото си заседание, проведено на 8.11.2023 г., научното жури допусна доц. д-р Юлиана Матеева до участие в конкурса, тъй като тя отговаря на националните минимални изисквания за заемане на длъжността "професор".

2. Юлиана Матеева е магистър по право на Техническия университет-Варна, Юридически факултет. От 2001 г. е асистент, от 2004 г. - старши асистент, а от 2007 г. - главен асистент в този факултет. От 2007 година е доктор по право след защитена дисертация на тема "Правен режим на непълнолетни извършители". От 2011 г. е доцент във Варненския свободен университет "Черноризец Храбър" и в Югозападния университет "Неофит Рилски"-Благоевград. В качеството си на доцент е и гост-

преподавател в Юридическия факултет на УНСС в периода 2020-2023 г. В посочените университети Юлиана Матеева води самостоятелни курсове по наказателно право. Наред с това тя развива лекционна дейност и като гост-преподавател по програма "Еразъм" в редица университети в чужбина - в Испания, Дания, Италия, Кипър. В периода 2012-2020 г. е и ръководител на катедра "Правни науки" във Варненския свободен университет "Черноризец Храбър". Следва да се подчертае, че доц. д-р Юлиана Матеева съчетава успешно преподавателската и научноизследователската с практическата си дейност. Тя е адвокат към Адвокатска колегия-Варна. Има богат опит като координатор и ръководител на научни проекти. Участвала е и като докладчик в редица национални и международни конференции по проблеми на наказателното право.

3. Монографията "Престъпления срещу човешкия генофонд. Биомедицински аспекти" е новост в българската наказателноправна теория. Тя е добросъвестно проведено, задълбочено и системно изследване, което дава възможност да се разбере необходимостта от реакция на обществото и държавата, в това число със средствата на наказателното право, срещу деяния, които застрашават запазването на човешкия вид и неговото генетично разнообразие. Авторката поема значимо научно предизвикателство - да аргументира къде е разумният предел на ограничаване на научно-техническия прогрес в неговите приложни биомедицински аспекти. Юлиана Матеева се е справила убедително с това предизвикателство. За това значително допринася възприетият интердисциплинарен подход. Тя аргументира предлаганите концептуални решения въз основа на достиженията на философията, социологията, общата теория на правото наред с тези на наказателното право. В този именно контекст се очертава и основният въпрос, който се разисква в хода на изследването - какви да бъдат границите за

биомедицината. Като се отчита факта, че за поставянето им няма технологични спирачки, е обосновано разбирането те да се очертаят от правото, но задължително след като бъде съобразено, кое в тази сфера е етично. Така се стига и до извода, че намесата на наказателното право в областта на биомедицинските посегателства и човешкото генно инженерство е необходимо да се предпоставя от преценка на това, дали извършеното е насочено към лекуване, превенция на страдание или отива отвъд и представлява подобрене, мелиорация. Високото професионално качество на монографията се обуславя и от задълбочения правнологически и сравнителноправен анализ. Изследвани са международноправната уредба, извъннаказателната уредба според вътрешното ни право, но така също и законодателството на държави, които са водещи в разглежданата област.

Изследването алармира, че ако не бъдат предприети необходимите наказателноправни мерки както в България, така и навсякъде по света, където те все още не са нормирани, би могло да се стигне до изключително опасни за съществуването на човечеството последици. В този смисъл монографията на доц. д-р Юлиана Матеева се отличава със своята актуалност, теоретична значимост и практическа полезност. Тя представлява интерес както за законодателя, за правоприлагащите органи, за научната общност в областта на правото, философията и социологията, но така също и за много по-широк кръг от читатели - за всички, които се вълнуват от пътя на човечеството в бъдеще.

Монографията се отличава и с множество конкретни приносни моменти, част от които са следните:

- пояснено е съдържанието, с което в хода на изследването са използвани над 20 специализирани понятия;

- анализирани са четирите нива на регулиране на обществените отношения, необходимостта от чиято наказателноправна защита е предмет на изследването - научно-техническо, юридическо, морално и етично;

- обоснована е необходимостта от превантивна намеса на наказателното право в защита на обществените отношения, призвани да гарантират запазването на човешкия генофонд;

- въз основа на изяснения обект на посегателство при разглежданите престъпления е аргументирано подреждането им в самостоятелен раздел с наименование "Престъпления срещу човешкия генофонд" от Глава единадесета от особената част на българския НК "Общопасни престъпления";

- обособена е системата на посегателствата, които се предлага да бъдат криминализирани - тя включва няколко основни групи: престъпления срещу генетичната уникалност на човека /сред които се откроява клонирането/; престъпления срещу части от човешкото тяло /тези срещу безкористното и законосъобразното осъществяване на донорството и др./; престъпления срещу човешкия ембрион; други престъпления срещу човешкия генофонд - тези, които създават условия за извършване от други лица на някои от най-тежките, обхванати от предходните групи посегателства;

- детайлно са посочени и анализирани съществените признаци, характеризиращи всяко едно от посегателствата, спадащи към посочените групи престъпления;

- съобразно със степента на обществената опасност на разглежданите видове посегателства са аргументирани по вид и размер и наказанията, които следва да бъдат предвидени за тях;

- в съответствие с достигнатите изводи в хода на изследването са направени множество добре обосновани предложения de lege ferenda - за цялостна уредба на престъпленията против човешкия генофонд в НК, а така също и за промени в Конституцията на РБ, в НПК, в Закона за трансплантация на органи, тъкани и клетки и в Закона за здравето;

- направените предложения de lege ferenda улесняват значително необходимата спешна реакция от страна на държавата за противодействие на появата и разгръщането на посегателствата, предмет на изследването.

Предвид очертаните приноси на хабиталиционния труд несъмнено се налага изводът за неговата висока научна и научно-приложна стойност. Не е без значение да се подчертае, че възприемането на тезите на автора се улеснява и от ясения и достъпен начин, по който те се формулирани и аргументирани.

4. Доц. д-р Юлиана Матеева представя за участие в конкурса още 10 научни публикации. В тях се изследват и други значими за наказателното право теми. Сред тях се открояват тези относно: законодателната техника при очертаване на престъпния субект, включително и исторически - в Наказателния закон от 1896 г. и Наказателния закон от 1951 г.; необходимостта от засилена закрила, която НК предоставя на непълнолетните извършители на престъпления; противоконституционността на разпоредби от НК; някои особености на наказателното законодателство, посветено на престъпленията с наркотични вещества; налагането на пробационни мерки през изпитателния срок при условно осъждане и предсрочно освобождаване.

5. Като цяло научното творчество на доц. д-р Юлиана Матеева следва да получи положителна оценка поради изтъкнатото теоретично и практическо значение на нейните трудове. Те са новост в науката и са

резултат на личната ѝ научноизследователска работа. Същевременно чрез своите трудове тя демонстрира способността си да идентифицира важни обществени проблеми, да ги изследва обстойно и да предложи убедителни пътища за решаването им.

В заключение, предвид изложеното относно преподавателската, практическата и научноизследователската дейност на доц. д-р Юлиана Младенова Матеева, считам че тя отговаря на всички условия за заемане на академичната длъжност „професор” съгласно Закона за развитието на академичния състав в Република България. Поради това препоръчвам на научното жури да предложи да бъде избрана за професор по наказателно право във Варненския свободен университет "Черноризец Храбър" доц. д-р Юлиана Младенова Матеева.

гр. София

Рецензент:

ноември 2023 г.

/проф. д-р Пламен Панайотов/